

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA OFICIALA A EPISCOPIEI ARADULUI

Redacția și Administrația
ARAD, STR. EMINESCU 18

APARE DUMINECA
Redactor: Pr. Ilarion V. Felea

ABONAMENTE:
Pentru 1 an 300 Lei; 6 luni 150 Lei

CE AR FACE HRISTOS

Sunt clipe, răspântii și momente istorice, când nu mai poți înainta nici un pas, fără să faci o alegere și fără să iei o hotărâre.

A lua o hotărâre nu este totdeauna un lucru ușor. Este chiar foarte greu, când mai ales îți lipsește experiența vieții sau puterea de prevedere a spiritului.

De ani de zile, individual și colectiv, fiii neamului nostru au fost puși în situația de-a lua hotărâri, în grabă și adeseori fără puțința de-a cere sfat dela un frate, vecin sau prieten. Cum s'au precipitat peste noi evenimentele, așa a trebuit să ne și hotărâm: iute și fără vreme de răsândire.

Sunt împrejurări dramatice, când suntem atât de surprinși de evenimente, încât nu mai știm ce să facem. Ne stă mintea în loc. Fie în urma surprizei, fie din pricina întâmplărilor mai tari decât noi, fie din cauza emoțiilor, nu mai putem apela nici la luminile rațiunii, nici la rezistența nervilor, nici la forța voinței...

Atunci,... creștinul se întâlnește, pe calea cea mai scurtă și mai sigură, cu Mântuitorul.

Atunci are prilejul fericit al unei mișcătoare și adânci experiențe religioase.

Când nu mai știm ce să facem în situații dificile, de multă vreme ni se recomandă să ne întrebăm: Ce ar face în locul nostru Iisus Hristos?... Care ar fi atitudinea Lui, sau poava Lui?... Ce ne-ar sfătui Evanghelia Lui?...

Ca fulgerul care străbate întunecul și ca trăznetul care despică norii, așa luminează Iisus Hristos în conștiința creștinului când nu știe ce să facă și apelează la ajutorul Lui. Mântuitorul ca exemplu și Evanghelia Lui ca lumină și sfat ne inspiră și ne arată, fără greș, calea cea bună, linia cea dreaptă, pe care avem s'o urmăm în viață.

Dupăcum nimeni n'a regretat că a fost un creștin bun, — dacă cineva e un om rău regretă de atâteaori — totașa nimeni nu a re-

gretat lăsându-se inspirat în hotărârile lui de Hristos și de cuvântul Evangheliei Lui.

Mântuitorul Hristos și Evanghelia ne inspiră totdeauna o atitudine creștină, o hotărâre bună, pe care nu o regretăm și nu o uităm niciodată.

Faptul acesta, de o foarte mare însemnătate psihologică, nu este greu nici de explicat, nici de înțeles. Iisus Hristos a intrat chipul omului ideal. În viața Lui avem modelul ei dumnezeesc, iar în Evanghelia Lui adevărurile eterne. În ele se reoglindesc principiile și normele vieții sub specie aeternitatis. De aceea, când le urmăm și le aplicăm sincer în viață, aflăm în ele tocmai ceea ce ne lipsește: lumina, mângăerea, bucuria și fericirea.

Gândurile acestea trebuie să fie reconfortante pentru noi mai ales în vremurile pe care le trăim: vremuri zbuciumate, pline de surprize, de emoții și de tragedii.

Am pățimit și pățimim mereu... Războiul ne pune la încercare ultimul firicel de credință, toată puterea iubirii și a speranței.

Când ni se întunecă zarea istoriei și câmpul conștiinței, când ne slăbesc puterile sufletului, când în împrejurările date nu mai știm ce să facem și ce hotărâri să luăm, să ne gândim la Iisus Hristos, Mântuitorul nostru. Ce-ar face El în locul nostru?... Ar fugi El de cruce, sau ar purta-o pe umeri până la moarte?... S'ar lăsa înfrânt de durerea răstignirii, sau ne-ar predica bucuria învierii?...

Calendarul creștin și în special viețile martirilor ne încredințează că nicio jertfă nu este zadarnică.

— „De aceea nu pierdem curajul, ci chiar dacă omul nostru cel dinafară se strică, cel dinlăuntru însă se înnoește din zi în zi. Căci necazul nostru de acum, trecător și ușor, ne aduce slavă veșnică mai presus de măsură, neprivind noi la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd; căci cele ce se văd sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd sunt veșnice“ (II Cor. 4, 16-18).

Limba liturgică română în Catedrala din Arad

Rândurile ce urmează fac parte dintr'un studiu închinat stărilor naționale și bisericești ale neamului românesc din ținutul Crișanei, la începutul veacului al XIX-lea.

Românii din Ardeal și mai ales cei din Banat și Crișana, au trăit veacuri de-arândul sub oblăduirea ierarhiei sârbești. Nu s'a spus încă ultimul cuvânt asupra urmărilor acestei conviețuiri, căci cercetătorii nu sunt de acord dacă a fost un bine sau un rău, și întrucât bine și întru cât rău, faptul conviețuirii noastre cu sârbii ortodocși.

Chestiunea ar merita studii mai întinse, dată fiind mai ales insinuarea tot mai des repetată de mulți interesați, că ortodoxia noastră în mijlocul popoarelor slave ortodoxe este o primejdie națională.

Ne-a preocupat și continuă să ne preocupe încă cercetarea pe bază de documente istorice a problemei în chestiune. Rândurile ce urmează sunt printre primele fructe ale acestor osteneli. Ca o modestă anticipare putem spune: Dacă conviețuirea cu popoarele slave ortodoxe a însemnat un rău și o primejdie pentru noi, atunci acest rău ne-a lovit într'un moment în care eram destul de pregătiți spre a para lovitura, iar de pe urma frecuşurilor a ieșit tot mai puternică și mai accentuată pentru noi, distincția de popor de rasă latină și mărturisire drept credincioasă. Nici când comunitatea credinței n'a însemnat trădarea neamului, dar trădarea credinței a adus cu sine, de atâtea ori, trădarea neamului.

Este tocmai ceea ce rândurile următoare vor dovedi, în legătură cu limba liturgică din biserica unei comunități mixte din Arad.

*

În orașul Arad erau pe vremea Episcopului Gherasim Raț două comunități ortodoxe grupate în jurul celor două biserici: Sf. Apostoli Petru și Pavel (azi biserica sârbească) și Sf. Ioan Botezătorul, zisă și biserica catedrală. Majoritatea credincioșilor în ambele comunități erau români, cu toate acestea românii se aflau într'o situație de inferioritate, mai ales de când la biserica Sf. Apostoli Sava Thököly — în 1815 — prin influența pe care o avea, ceruse și obținuse sevârșirea sfintei slujbe numai în limba slavonă. De atunci Românii se strâng mai ales în jurul bisericii catedrale și încep să se îngrijească de dânsa, căci după cum se plâng ei într'un memoriu, foștii epitropi ai bisericii o aduseseră într'o stare de plâns.

În 1840 biserica amenința cu prăbușirea. O bucată mare căzuse din cerime, iar comisia orașenească sosită spre anchetă hotărăște închiderea ei pentru a nu se pune în primejdie viața credincioșilor.¹⁾

1) Arhiva Ep. Arad Nr. 2—1849.

În această situație Episcopul cere Comitetului să-i închirieze o sală în casele prefecturii pentru ținerea serviciului divin,¹⁾ dar cererea i se refuză.²⁾

Fruntașii comunității au cerut atunci Episcopului să convoace o adunare a credincioșilor de orice limbă, pentru a se hotărî strângerea de mijloace în vederea reparării bisericii.³⁾

După cum aflăm din suspomenitul memoriu prin care cereau introducerea exclusivă a limbii române în serviciul liturgic al catedralei, Românii s'au adresat și sârbilor ca să contribuie. Aceștia au răspuns că înaintașii lor au jertit destul pe altarul bisericii, și n'au dăruit, „probabil cu convingerea că ei, având altă biserică, care nu amenința cu prăbușirea, pe aceea o vor putea îngriji mai ușor.“

„În această situație — spun mai departe jelibitorii — fiind lăsați singuri am luat în mâini, în 1840, singuri, conducerea bisericii și am început a ne îngriji de reparația ei, dar până am putut strânge danile, am fost nevoiți a asculta serviciul divin într'o baracă de scânduri.“

În 28 Aprilie 1840, însă, sârbii simțindu-se nedreptățiți se adresează Episcopului Raț arătând că Românii aparținători bisericii catedrale s'au despărțit de ei și au ocupat chiar biserica cu toate că a fost zidită și inzestrată de sârbi.

Episcopul în acelaș an în 13 Sept. a cerut răspuns dela Români pentru restabilirea păcii dar n'a primit.⁴⁾ Nemulțumiți, sârbii se adresează Mitropolitului din Carloviț arătându-i „nedreptățile“ făcute de Români și cumcă Episcopul nu le-a luat apărarea. Mitropolitul cu data de 29 Iulie 1841/2, scrie Episcopului Raț, spunându-i să restabilească pacea și armonia între credincioșii de cele două limbi ai comunității arădane, și dacă plângerea amintită o află în tot sau în parte întemeiată, să-i dea sprijinul său.

Dar nici Românii nu sunt dispuși să cedeze. Convinși acum de dreptatea lor, după ce și-au reparat singuri biserica, în 11 XI. 1844, într'o adunare hotărăsc solemn să ceară forurilor mai înalte ca de-acum înainte slujba să decurgă numai românește în biserica catedrală. „După ce singuri am reparat biserica proprie, pentru a curma suferințele pentru noi și urmașii noștrii față de care avem îndatoriri, și pentru a beneficia de drepturile noastre în anul trecut am adus hotărârea anexată în copie pe baza căreia am cerut pentru motivele enumerate, ca în catedrală să se slujească în limba poporului, adică în limba română.“

1) Idem Nr. 13 presid. 1840.

2) Idem Nr. 16 presid. 1840.

3) A. E. A. Nr. 93—1840.

4) Prot. ses. Cons. seria 1846 scria 19.

„Hotărârea a fost înaintată Prea Sfinței Sale Episcopului diecezan, cerând să fie executată de preoții catedralei, dar fără rezultat, căci, deși Episcopul a fost convins de dreptatea cauzei noastre, chestiunea n'a fost rezolvată temeinic nici după mai multe stăruințe, pentru că pe de o parte rezolvarea depinde de Mitropolit care singur poate hotărî, pe de altă parte de către un mănunchiu de sârbi fiind în continuu asaltat și amenințat, nu ne poate mira faptul tărăgănirii.“

„Deci fiindcă dreptate n'am primit dela Păstorul nostru superior, dar deoarece Intimatul din 13. X. 1815 la cererea răposatului Sava Tököly consilier regesc, a exclus limba română din biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel, întărește în credință și credem că și doleanțele noastre cu privire la folosirea limbii noastre materne române în sfânta slujbă, prin hotărârea Alteței Voastre și a Măritului Consiliu Locotenențial Regesc vor fi primite și Vă rugăm ca hotărârea noastră să fie aprobată ca în biserica Sf. Ioan Botezătorul să se slujească numai în limba română, atunci când în cealaltă biserică se slujește în limba muscălească, așa că într'o biserică pentru sârbi să se slujească în limba muscălească iar în cealaltă unde sunt mai mulți de cinci ori atâția români, să se slujească în limba română și în limba lor să se dea învățăturile religioase, *fiindcă așa cere dreptatea*“.

Așa se termină acest memoriu al comunității române ortodoxe din Arad, care va rămâne pentru veacuri o pildă vie despre felul dârz în care au știut aceștia să-și apere limba și drepturile naționale.

Se pune întrebarea, cine era motorul acestei mișcări? Răspundem, fără îndoială, Episcopul Gherasim Raț, care în fruntea eparhiei ce-l aștepta de multă vreme, pipăia rănile și le lecuia după cât și cum îngăduiau și împrejurările.

În vremea când Românii aduceau această hotărâre (12 Nov. 1844) pentru întrebuițarea exclusivă a limbii române în biserica catedrală, și o înaintau Consiliului Locotenențial Regesc, pentru aprobare (1845—1846), tot atunci sârbii dela biserica catedrală cereau prin Mitropolitul Raiacici reluarea plângerilor din 1840 cu privire la neînțelegerile din sânul comunității. Rezultatul: se înapoiază cererea enoriașilor sârbi și li se comunică prin parochul Szombati, că cererea să fie redactată în limba obișnuită de tratări (era scrisă în sârbește) și să fie subscrisă de mai mulți enoriași sârbi.¹⁾

Consiliul Locotenențial Regesc în 3 Februarie 1846 scrie Episcopului în privința cererii de a se folosi limba română ca limbă liturgică în catedrală, cerându-i informații opinative (véleményes tudosítás adás.)²⁾

Abia în anul următor, 27 Martie 1847¹⁾, Episcopul răspunde printr'un memoriu documentat. „Aici în Arad în centrul orașului — spune acesta — sunt două biserici: una e închinată Sfântului Ioan Botezătorul — catedrala, a doua e închinată Sf. Apostoli Petru și Pavel numită și biserica Tököly. — Cine le-a zidit și înzestrat nu s'ar putea spune precis, una e sigur: că nu pentru una sau altă națiune ci pentru preamărirea lui Dumnezeu le-a zidit. *De demult se slujesc în ambele biserici în cele două limbi: slavă și română*, dar cu timpul s'a observat că la biserica Sf. Petru și Pavel, sau a lui Tököly se slujește mai mult sârbește, iar la cealaltă românește. — Așa s'a întâmplat apoi că Sava Tököly cu încuviințarea Măritului Consiliu Locotenențial Regesc a exclus cu totul limba română din biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel — în vreme ce la biserica Sf. Ioan se slujea și mai departe în ambele limbi deși acolo deabia umblau câțiva sârbi; și ei (sunt) de aceia care știu și înțeleg mai bine românește decât limba bisericască slavă din cărțile bisericesti, pe care nu o înțeleg deloc. — Ca să fac dreptate — pentru că sunt păstorul amândurora, — trebuie să spun că ar fi bine să se îngăduie limba română singură în biserica aceasta, deoarece toți cei care cercetează această biserică cunosc această limbă. — În sfârșit biserica nu de aceea e ca să se combată în ea Românii sau Sârbii, ci pentru ca să roage în ea credincioșii și să laude pe Dumnezeu în limba care din naștere sau din mediul în care trăesc o cunosc și înțeleg mai bine.“

În același timp în biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel se iveau noi tulburări. Epitropul Szetsánsky luase cu sila Evanghelia tipărită în românește depe altarul bisericii... Evanghelia aceasta care după spusa preoților era folosită la înmormântările Românilor fiind deteriorată a fost legată frumos prin cheltuiala Epitropilor de demult. — În 27 Octomvrie 1846²⁾, preoții acestei bisericii: Nichifor Atanașcovi, Teodor Crestici și Andreiu Petrovici, se plâng Cons. Locotenențial Regesc pentru luarea Evangheliei și cer înlăturarea Epitropului abuziv. — Această plângere e vrednică de amintit deoarece înșiși preoții sârbi ai bisericii sârbești arată că enoriașii sârbi, — uneltele și urmașii lui Tököly — sunt pricina desbinărilor din comunități. — Tot aci se arată cum Epitropul a mai luat la sine și matricolele împreună cu cheia dulpului spre marea indignare a preoților. Citat în fața Consistorului, Szetsánsky neagă că ar fi luat Evanghelia.³⁾

Tot în vremea acea (30 Mai 1846) sârbii au cerut să nu se scoată din biserica catedrală cărțile

¹⁾ A. E. A. Nr. 75—1847.

²⁾ A. E. A. Nr. 206—1847.

³⁾ Prot. ses. cons. ser. 325—1846.

¹⁾ Prot. ses. cons. ser. 19—1846.

²⁾ A. E. A. Nr. 325—1846.

rituale în limba slavă și situația să rămână aceeași ca înainte.¹⁾

Înapoind toate aceste plângeri și cereri Episcopului Raț, Consiliul Locotenențial Regesc cere raport în 15 zile, dar Consistorul cere amânare, dată fiind starea șubredă a sănătății Episcopului.

Am văzut răspunsul Episcopului Raț din 27 Martie 1847. Mult așteptatul răspuns — cu privire la folosirea limbii liturgice române în biserica catedrală, — sosește cu data de 15 Iunie 1847. — Consiliul, la raportul Episcopului, încuviințează cererea (helyben hagyatni esedezik). — Cât despre evanghelia română înstreținată din biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel, arată că a poruncit magistratului orașenesc să ia în cercetare aspră și să raporteze despre rezultat.²⁾

Episcopul, cu data de 23 Iunie același an, dă protopopului Aradului următorul ordin: „Înălțatul crăesc de locțiitor consilium unguesc, spre cerere poporului dela biserica catedrală din Arad întru cea așternută, ca în biserica aceasta toată slujba dumnezeiască în limba românească să se săvârșească și prin milostivul său Intimat dto 15 Innie Nr. 25456 a. c. milostivește poruncește ca cererea pomenită să se împlinească. — Când acestea Bineîncuviințeniei Tale și se fac cunoscute, îți pun în datorință ca despre aceasta preainaltă milostivă poruncă să înștiințezi precum pre popor așa și pre preoții bisericii acesteia, punând în datorință preoților acestora ca de aci înainte în biserica toată slujba în limba românească să o săvârșească, iar încât comunitatea acestei Biserici cărțile pentru strană de lipsă nu le ar avea să o provoci ca să se îngrijească a-și le câștiga.“³⁾

În răspunsul său din 27 Iunie, protopopul Ioan Raț arată că „în 24 Iunie stil vechiu, mai înainte de începutul sf. liturgii de pe amvon această milostivă preainaltă poruncă o am făcut cunoscută norodului și deloc sau și dus în efect; fără cât mai puțină pedecă, cântându-se și într'o strană și într'alta în limba românească — pe preoțimea lăudatei biserici așisderea o am îndreptat ca de aci înainte în sfânta biserica toate slujba în limba românească să o săvârșească.“⁴⁾

Astfel se sfârșește acest proces — pentru introducerea limbii române ca limbă liturgică în catedrala din Arad. *E una din cele mai drepte revendicări și una din însemnatele biruințe ale românismului, prin înțelepciunea și sprijinul Episcopului Gherasim Raț.* Mici svârcoliri ale sărbilor nu vor putea împedea nici pe mai departe îndeplinirea acestei drepte revendicări a mult încercatei națiuni române. Ele au fost și vor fi multă vreme fructul uneltirilor șoviniste ale unei clici neștiutoare, neputând angaja nici poporul sârbesc, care după cum spune Episcopul Raț,

știa românește — și înțelegea perfect slujba în această limbă, mai bine decât în cea slavă, — și nici pe preoții lui revoltați de nesocotitele îndrăzniri ale unor fracțiuni din turmă. Explicația însă e simplă: Sub influența ideilor de libertate și emancipare națională ale sec. XIX, românii pășesc în rând cu vremea pe drumul marilor realizări ce vor urma. Procesul lent de separație ierarhică de sârbi este poate primul pas pe acest drum, iar prima biruință e introducerea limbii liturgice române într'o biserică cu majoritatea sdrobotoare românească. El nu este produsul unei uri între cele două nații — cum vor unii să-l prezinte — ci un proces firesc de evoluție. Nenorocirea, pentru ortodoxie, a fost faptul că personajii conducătoare ca Mitropolitul Raiacici sau mi- reni ca Sava Tököly, neținând pas cu mersul ideilor noi, au stat în calea aspirațiilor legitime naționale-bisericești ale Românilor. Era în zadar: Istoria nu-și putea întoarce cursul; opoziția aceasta n'a făcut decât să grăbească mai mult îndeplinirea lor.

Este vina unor personaje, ca cele pomenite precum și altele nepomenite, că ierarhia sârbească care a dat mitropoliți ca Sinesie Jivanovici, adevărați luptători pentru ortodoxie și prețuiți de poporul român ca binevoitori ai lui, să fie considerată ca o potrivnică, acum în veacul împlinirii năzuințelor românești. Iată, dece, când pomenim numele Episcopului Gherasim Raț, afirmăm cu deplină convingere că a știut să cârmuiască corabia Neamului și Bisericii sale printre cele trei stânci amenințătoare: uniația — însemnând trădarea credinței; maghiarizarea, egalând cu trădarea nației, și nu mai puțin supunerea servilă ierarhiei sârbești, care nu avea nici un temei canonic și nici un înțeles într'o vreme când și neamul românesc, prin bărbații săi, putea — și a dovedit acest lucru — să se conducă singur atât politic cât și bisericește.

Pr. Gheorghe Lițiu

Hristos, mângâerea suferințelor

„Pentru ce te mănești suflete și țemi
„Înlăuntrul meu? Nădăjduie-te în Domnul
„câci iarăși îl voi lăuda, El este Dum-
„nezeul meu și mântuirea mea“. Psalm. 42 5.

Viața omenească, pentru cei mari ca și pentru cei mici, este un amestec de bine și de rău, un drum greu cu urcușuri și coborâșuri. Durerea stă totdeauna alături de bucurie și suferința alături de fericire. De va căuta omul împrejurul său, sau se va pogori în inima sa, va afla pretutindeni luptă și suferință. Păcatul a gonit pacea care este rodul dreptății și a făcut din această lume un imens câmp de bătae, unde patimile muritorilor se isbesc ne-
conținut.

¹⁾ A. E. A. Nr. 206—1847.

²⁾ A. E. A. Nr. 206.

³⁾ A. E. A. 206—1847.

⁴⁾ A. E. A. 206-1847.

Este o luptă între oameni, luptă care-culminează în războaiele groaznice dintre popoare, și mai este o altă luptă întru cele mai dinlăuntru ale omului, în care materia sau trupul cel stricăcios are dorinși cu totul potrivnice dubului, și această luptă ține până când moartea rupe legăturile ce unesc sufletul cu trupul.

Iubirea de sine voeste să tragă totul la sine. Fiecare își caută interesele sale în paguba altuia. Mândria vrea să domnească peste toți. Pisma și gelozia, certele, ura și răzburările frământă omenirea și nu-i lasă niciun minut de odihnă. Iată cum se scurge aproape toată viața omului, a cărei fond nu este decât neodihnă și urăciune, cu toate silințele ce ne dăm pentru a o infrumuseța și a o face plăcută.

Un jug greu — zice Scriptura — apasă asupra fiiilor lui Adam, din ziua în care au eșit din sânul familiei lor și până când se vor întoarce în pământ, care este mama comună a tuturor. Omul prin gresalele lui, nu încetează a îngreui și mai mult acest jug: în fiecare zi el adaugă durere peste durere, căutând ușurare și mângâere în altă parte și nu la Hristos care este isvorul păcii și al fericirii.

Un oarecare învățat spune undeva că nefericirea și suferința stau în faptul că omul nu-și măsoară fericirea față de nevoile sale și față de sine, ci față de altul, și încă față de acela pe care el îl crede cel mai fericit, deși acela este și el tot nefericit. Este deci un obicei al tuturor oamenilor de a-și însuși măsuri străine pentru propria lor viață. „Căci ce sunt suferințele? Nimic altceva decât dorinși ce întrec puterile noastre” (Corneille).

Ceeace este însă și mai de mirat, este faptul că niciun om nu știe să-și măsoare fericirea pe care o are, ci nu mai fericirea pe care n'o are.

O nenorocire a omului este că-și închipue că suferința este mai adâncă decât fericirea, și că nu știe să se încurajeze cu o fericire eventuală, în măsura în care se descurajează cu o nenorocire eventuală. Omul mai rău își amărește viața cu nenorocirile de cari se teme că vor veni, decât de acelea cari au și venit și de cari suferă. Dintre toate relele și nenorocirile, omul mai mult se teme de sărăcie, care este de fapt cel mai mic rău al omului.

Grozăviile vieții ajung să facă parte din soarta vieții noastre numai dacă ne adâncim în mod deosebit asupra lor. Eu sufăr și plâng ca și cum aș suferi singur în această lume; mă turbur, mă mâhnesc și cârtesc, dar prin aceasta nu fac decât să mi înmulțesc durerea mea.

Suferințele nu sunt însă răul cel mai mare de pe pământ, precum ne închipuim noi, căci poate cineva să sufere cu nepăsare, încă și cu bucurie, după exemplul sfinților. A suferi fără nădejde și mângâere, acesta este răul cel mai mare, este iadul acestei vieți. Această mângâere nu ne-o poate nimeni dărui decât Hristos. Toți oamenii sunt supuși la suferințe, dar unii le suportă cu curaj, iar unora și cu bucurie, în timp ce alții se întărită din pricina lor și cad într-o întristare care de multe ori le pricinuește moarte. Cei dintâi sunt aceia cari caută și află mângâere în religie, în rugăciune, în nădejde și în încrederea în

Dumnezeu, iar cei de-al doilea sunt aceia cari trăesc fără credință în Dumnezeu, pentru cari viața de-acum este totul, și pe cari nimic nu-i mai ajută să poată purta povara nenorocirilor care este prea grea pentru slăbiciunile lor.

Numai religia poate face pe om mai puternic decât toate nenorocirile vieții. Creștinul, întemăiat pe nădejdea în Mântuitorul, este neclintit în mijlocul turburărilor acestei vieți. Lui nu i lipsește niciodată puterea, curajul și mângâerea în suferință. În inima sa domnește o pace pe care nimeni nu poate să i-o răpească, știind că soarta lui se cârmuește de Cel Prea Înalt, fără a cărui voie nimic nu se întâmplă. Omul care crede în Dumnezeu a umplut toate spațiile lumii cu ceva care nu-l mai lasă nicăderi singur. El nu mai este lăsat pradă întâmplării oarbe și nici fără ajutor în mâna dușmanului. El are scut dăruit de Dumnezeu, asemenea lui Achile. Gândirea la Dumnezeu în turburărilor și durerile vieții este pentru sufletul lui ceeace este pentru toată faptura o rază a soarelui după o furtună răpaznică. Aceasta risipește posomorâta noaptea a întristării, ridică puterile obosite și îl umple și de-o dulce mângâere și bucurie.

Nu este însă tot așa și cu cei cari sunt lipșiți cu totul de lume și de lucrurile lumesti. Pe acestia războaiele, nenorocirile și loviturile împotrivoare ale sorții și alte rele ce acopăr pământul îi umple de o întristare neconținută, care le pricinuește de cele mai multe ori moarte.

Fericit, și de o mie de ori fericit, este deci într'această vale a plângerii omul care cunoaște știința de a suferi. Rousseau spune undeva că „cel dintâi lucru pe care trebuie să-l învețe omul, când vine în lume este a ști să sufere, căci de acesta va avea el mai mult nevoie în viață. Această știință nu constă decât în a ne încrede tare în Dumnezeu, în lăsarea în voia lui și în răbdare. Înțeleptul rostește în suferință pururea împreună cu dreptul Iov: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat”.

Dacă mi-ar cere cineva un mijloc practic pentru câștigarea mângâerii în suferință, atunci eu i-aș recomanda pe următorul, de-a cărui reușită m'am convins și eu, și anume: Ridică-ți ochii la cer și rostește de 3 ori cu glas tare, din toată inima ta, aceste cuvinte din Sf. Scriptură: „Pentru ce te mâhnești suflete și gemi înlăuntru meu? Nădăjduiești în Dumnezeu căci iarăși îl voi lauda, Domnul este Dumnezeul meu și mântuirea mea”, — și imediat vei vedea că se produce în suflet o minunată ușurare și mângâere.

Dacă însă și după aceasta, ochii și obosiți de lacrimi se întorc din nou nemângâiați spre pământ și spre lucrurile cari te înconjoară, oprește-i asupra Crucii lui Hristos, unde vei vedea chipul Celui mai ales dintre fii omeniești, dându-și dubul în brațele celei mai duioase mame. Atunci vei simți că durerea care-ți pătrunde inima nu străbate nici a mia parte așa de adânc, cum a pătruns sulița în trupul lui Hristos. Privește la suferințele răbdate de dumnezeul meu și zi împereună cu El: „Doamne, fie voia ta, iar nu a mea”.

Fie-ți religia azilul, crucea apărătoare, iar Iisus mângâietorul și mântuitorul tău. Intoarce-ți ochii către locul căpătânei, atingește-i către cer, pleacă-ți urechea la binecuvân-

tările pe cari Domnul le dă celor ce sufăr și ascultă aceste cuvinte ce ne adresează El: „Veniți către mine toți cei ostensiți și împovărați și eu vă voi odihni pre voi“.

Hotărîre: Când nenorocirea mă va apăsa și când toate nădejile de ajutorul omenesc vor peri dela mine, atunci îmi voi pune nădejdea în Dumnezeu mai mult ca totdeauna și voi zice sufletului meu cu glas tare: „Pentru ce te măhnăști suflete și gemi înlăuntrul meu? Nădăjduiește în Dumnezeu căci iarăși îl voi lăuda, El este Dumnezeul meu și mântuirea mea“.

Pr. NICOLAE MALIȚA

Despre ce să predicăm?

În Dumineca 23-a după Rusalii (22 Oct. 1944), vom vorbi despre LITURGHIA CREDINCIOȘILOR II: ECTENIA CERERILOR.

Prin aducerea sf. daruri dela Proscomidier și prin așezarea lor pe sf. Prestol, dumnezeiasca slujbă a sf. Liturghii se apropie de punctul ei cel mai de seamă: plinirea jertfei celei fără de sânge și sfințirea tuturor acelor cari vor gusta din darurile ei. Cum însă aceasta sfântă lucrare constituie cea mai măreață Taină din cuprinsul sf. noastre Liturghii și însăș scopul ei, din acest motiv și rânduiala dumnezeieștei slujbe ce urmează de aci înainte până la plinirea deplină a jertfei, caută ca prin formele și actele sale să ne pregătească în chip cât mai destoinic pentru aducerea ei. Această pregătire, ce urmează îndată după ieșirea cu sf. daruri, se face mai întâi printr'o ectenie, a cărei cuprins îl formează îndeosebi cererile pentru dobândirea ajutorului ceresc necesar atât pentru iertarea păcatelor, cât și pentru aducerea cu vrednicie a jertfei nesângeroase poruncită de Iisus.

Inceputul acestei ectenii, deosebit de însemnată prin cuprinsul ei duhovnicesc, preotul îl face prin îndemnul: „Să plinim rugăciunile noastre Domnului“, la care cântăreții și poporul răspund prin cântarea: „Doamne miluește-ne“. Cu acest îndemn începător el vrea să arate că, minunata cunună de cereri cari formează cuprinsul acestei ectenie, nu este altceva decât o plinire, o continuare, o desăvârșire a obșteștilor rugăciuni întrerupte deodată cu ieșirea cu sf. daruri.

„Pentru cinstitele daruri ce sunt puse înainte, Domnului să ne rugăm“ sună cel de al doilea îndemn al preotului, la care el adaugă apoi și pe acela de a ne ruga pentru biserică în care se aduce sfânta jertfă, pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică lui Dumnezeu intră într'ansa, ca și pentru mântuirea de tot necazul, mânia, primejdia și nevoia ce poate veni peste noi. În timp ce strana cântă acum ca răspuns un „Doamne miluește-ne“ lung, preotul altarului se roagă iarăși în taină, cerând între altele ca Domnul Dumnezeu să-l învrednicească a-l aduce daruri și jertfe duhovnicești pentru păcatele sale și

ale poporului, să aștepte har înaintea Lui pentru ca să-l fie bine primită jertfa ce o va aduce, și să trimită Duhul cel bun al harului Său peste el, peste darurile ce sunt puse înainte și peste tot poporul Său. Această tainică rugăciune, prin care preotul caută să se pregătească pe sine întru plinirea cu vrednicie a sf. jertfe, poartă numirea de rugăciunea punerii înainte sau a proscomidiei. A primit această numire deoarece prin rostirea ei cucernică el pune acum pentru a doua oară înaintea lui Dumnezeu darurile pentru sf. jertfă și se roagă pentru bună primirea lor, ca și pentru învrednicirea lui în a o aduce cu toată demnitatea cerută de sfințenia înfricoșatei Taine ce se va plini în curând pe sf. Altar. Nicolae Cabasila, vorbind despre mireasma acestei rugăciuni, spune între altele că, prin mijlocirea ei, preotul „ca unul ce e aproape de săvârșirea jertfei și e gata să se atingă de înfricoșătoarea victimă, se pregătește și pe sine, adică se curățește prin rugăciuni și caută a se face destoinic pentru sfânta jertfă. Dar se pregătește nu numai pe sine, ci și poporul ce stă înainte și îl dispune spre primirea harului“) dumnezeesc.

Când am vorbit despre sf. Proscomidie am văzut că cea dintâi aducere sau punere înainte a darurilor pentru sf. jertfă se face în decursul acestei prime părți a sf. noastre Liturghii. Atunci preotul se ruga ca Domnul Dumnezeu să binecuvinteze darurile ce sunt puse înainte, să le primiască întru jertfelnicul Său cel mai presus de ceruri și să pomeniască pe cei ce le-au adus și pe cei pentru cari s'au adus, păzindu-i neosândiți întru sfințita lucrare a dumnezeieștilor Sale Taine. Punerea aceasta înainte a darurilor pentru jertfă preotul o repețește însă încă de două ori în cuprinsul sf. noastre Liturghii și anume în decursul ecteniei ce urmează după ieșirea cu sf. daruri și mai apoi înainte de sfințirea lor, atunci când zice: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate“. Primele două sunt lucrări premergătoare și pregătirea pentru aducerea sfintei jertfe. Prin săvârșirea lor preotul pregătește doar darurile pentru jertfa ce se va plini și se predispune pe sine la o cât mai demnă aducere a lor. Prin cea din urmă, care este cea mai mare și cea mai deplină însă, Mântuitorul Hristos primind darurile aduse de credincioși prin mijlocirea preotului întru ale Sale, le oferă drept jertfă Părintelui ceresc și le sfințește prin venirea sf. Duh, prefăcându-le în însuș Trupul și Sângele Său.

După rugăciunea punerii înainte, urmează apoi o serie de cereri pe cari slujitorul altarului și credincioșii le înalță deopotrivă Stăpânului ceresc, pentru o viață cât mai duhovnicească și cât mai plăcută Lui. „Ziua toată desăvârșită, sfântă cu pace și fără de păcat, la Domnul să cerem“ sună îndemnul preotului și cea dintâi cerere a credincioși-

¹⁾ Cit. după acelaș p. 119.

lor exprimată prin cântarea plină de nădejde: „Dă-ne Doamne.“ Este cererea pentru trăirea deplină a unei zile în care voia cea sfântă a lui Dumnezeu să fie împlinită pe toată durata ei. Este exprimarea convingerii că fără de ajutorul ceresc, frământările zilei, oricât de mici și de neînsemnate ar fi acestea, totuși nu pot fi petrecute „cu pace și fără de păcat“, deoarece slabele noastre puteri ne fac prea adeseori să ne prăbușim sub ispita și noianul lor.

„Inger de pace, credincios, îndreptător, păzitor sufletelor și trupurilor noastre, la Domnul să cerem“, sună cea de a doua cerere făcută Tronului ceresc. Este cererea pentru trimiterea îngerului păzitor, care prin asistența și ajutorul lui neconținut, nu numai că ne păzește sufletul și trupul de orice închinăciune, dar ne și ajută ca să și petrecem o zi sfântă, cu pace și fără de păcat, așa cum o vrea de fapt și Dumnezeu.

„Milă și iertare de păcate și de greșalele noastre, la Domnul să cerem“, zice apoi slujitorul sf. altar, bine știind că fără de aceasta iertare pe care Dumnezeu o revarsă asupra noastră din bogăția milei Sale, nimeni nu poate duce o viață liniștită și mai ales nimeni nu se poate apropia cu vrednicie de înfricoșata jertfă ce se va plini în curând.

„Cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, la Domnului să cerem“, zice apoi preotul vrând să arate cu aceasta cuprinsul adevărat al cererilor noastre. Acest cuprins trebuie să se refere numai la cele bune și la cele ce ne sunt de folos sufletelor noastre, ca și la o viață cât mai pașnică între toți.

„Cealaltă vreme a vieții noastre, în pace și întru pocăință a o săvârși...“, „Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, nerușinat, cu pace și răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos, să cerem“, sună în sfârșit ultimile îndemnuri și cereri din cuprinsul acestei ectenii. Prin mijlocirea lor ne rugăm acum ca Stăpânul nostru ceresc să ne învrednicească ca restul vieții noastre să-l petrecem în pace și într-o pocăință bineplăcută Lui, iar sfârșitul vieții noastre după trup să fie scutit de ori durere, nerușinat, cu pace și urmat de un răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos.

Ectenia întreagă preotul o încheie apoi cu invocarea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și cu o preamărire a Sfintei Treimi, din a cărei îndurare va urma și plinirea cererilor de mai sus.

Cuprinsul duhovnicesc al tuturor acestor cereri, ce se înalță la sf. Liturghie îndată după ieșirea cu sf. daruri, este deosebit de grăitor pentru felul nostru de a ne exprima rugăciunile înaintea lui Dumnezeu. Cei mai mulți dintre noi cerem adeseori în aceste rugăciuni lucruri și fapte cari nu ne aduc nici un folos real pentru mântuirea noastră. În exprimarea unor astfel de rugăciuni noi ne asemănăm mamei și celor doi fii ai lui Zevedei, la cererea cărora

de a ședea unul de-a dreapta și altul de-a stânga în împărăția Sa, Mântuitorul le-a răspuns: „Nu știți ce cereți“ (Mt. 20,22). Și în cazul acesta este și firesc să nici nu primim cele ce am cerut în cuprinsul lor. Sf. Apostol Iacob, vorbind despre acest adevăr, scrie categoric: „Cereți și nu primiți pentru că cereți rău, ca să risipiți în plăcerile voastre.“ (Iac. 4, 3).

Rugăciunile noastre așadar, ca să fie bine primite înaintea lui Dumnezeu și urmate în adevăr de revărsarea milei Sale cerești, trebuie să cuprindă în genere numai „cele bune și de folos sufletelor noastre“, cum se exprimă una din cererile ecteniei sf. noastre Liturghii. Având ele un atare cuprins nu numai că vom dobândi cele cerute, dar vom și înduhovnici viața noastră și ne vom face cât mai des-toinici pentru aducerea nesângeroasei jertfe poruncite de Fiul lui Dumnezeu.

T.

Cărți

Antoniu Dumitriu: *ORIENT ȘI OCCIDENT*. București, 1943 pag. 199, Lei 350.

Di Antoniu Dumitriu se ocupă într-o serie de capitole despre lumea din Occident în comparație cu cea din Orient. În ultimul timp, o serie de scriitori au dat semnalul asupra crizei lumii apusene. În special vorbesc cu toții despre apusul culturii europene, care ar fi ajuns la anchilozare și merge cu pași repezi spre piere.

Scriitori celebri ca: Ludvig Bauer, Henri Massis, René Guénon, N. Berdiaeff, contele Keyserling, Oswald Spengler, Ch. Gide s. a., vorbesc despre gândirea europeană ca despre ceva dramatic, în contrast cu idealul oriental înfloritor și plin de înțelepciune.

Criza Occidentului se accentuează „mai curând prin inexistența vastelor valori, susceptibile să ordoneze, să centreze, întreaga activitate a omului, în familie, societate, în omenire sau în cosmos... am pierdut din vedere valorile ideale, singurele capabile să reflecteze o armonie, o organicitate în gândire, simțire sau acțiune“ (pag. 13). O stea polară călăuzitoare nu există în Occident, fiindcă „conduita noastră e ghidată de meteori efemeri ai tuturor ideologiilor particulare și meschine, de idealuri mărunte și zadarnice, care despart omenirea, în loc să o unifice“ (ibid.). Occidentul s'a pierdut în detalii, el și-a pierdut orizontul, din pricină că s'a afundat în adâncimile amănuntului, și-a pierdut „marile probleme“ și în aceasta constă criza lui (pag. 14).

Cultura europeană e dinamică, cea orientală statică, tradițională. R. Guénon spune că Orientul se apropie mai mult de adevăr; el l-a păstrat neatins. Deci acolo trebuie căutat. Arta Orientului e apolinică, cea a Occidentului faustică (p. 39). Civilizația și cultura chineză e studiată pe larg (p. 41—46), deasemeni și cea din India: brahmanismul și budhismul (p. 46—51).

Dacă într-adevăr Orientul e încremenit aceasta se datorește unei puternice tradiții, care aduce o seamă de principii revelate, dominând întreaga desfășurare a vieții Orientului, în toate direcțiile. India

și China recunosc o ordine principală tradițională, un fond instituțional permanent, care predomină toate faptele (p. 51). René Guénon numește culturile orientale culturi tradiționale (p. 52).

În capitolul „Cultură și Civilizație“, găsim și nuanțările referitor la „cultură care are ceva specific și esențial ei, altceva decât civilizația. Cultura este un sistem de idei sau de valori care are în centrul ei cel puțin omul, dacă nu umanitatea întreagă, urmărind dezvoltarea lui, sau a ei, pe unul sau pe toate planurile. Cultura înseamnă viața spirituală a omului sau a oamenilor, indiferent de societate. Orice cultură reprezintă și un sistem de valori, și are o valoare permanentă. Civilizația este exterioară și superficială, pentru individ nu-i necesară, dar pentru societate e binefăcătoare, fiindcă nu se poate concepe o societate care ar trăi fără un minimum de civilizație (p. 63—66).

Dr. Antoniu Dumitriu în pagini frumoase expune o serie de probleme de filosofie, interesante și demne de cetit. Reținem în deosebi afirmația: „Omul liber își construiește propria lui existență, funcția lui în Univers, așa spune destinul lui. Important nu este să fii liber, ci ca această libertate să fie creatoare, să-ți dea un loc și o funcție în lume, să-ți creeze un destin, să-ți atribuie un rol funcțional în întreg mecanismul existenței. Și acest ideal nu poate fi întrevăzut decât pe marile culmi, acolo unde omul se întâlnește cu Creatorul“ (p. 198).

Prof. C. Rudneanu

Informațiuni

■ **CLUJUL, capitala Ardealului, a fost eliberat. Miercuri în 11 Octombrie c. armatele româno-sovietice au intrat biruitoare în cetatea universitară a Daciei Superioare. Dictatul dela Viena, după patru ani, și-a primit răspunsul cuvenit și așteptat cu înfrigurare de către toată suflarea românească. Lanțurile robiei Ardealului nostru sunt rupte.**

Trăiască armatele liberatoare !...

■ D-L PROF. CONSTANTINESCU—IAȘI, membru de frunte al partidului comunist, a publicat în ziarul „România Liberă“, Nr. 44/1944, un articol intitulat „Dar Biserica?“ — în care după ce face aprecieri bune asupra rolului Bisericii ortodoxe în viața poporului român, asupra legăturilor ce trebuie să le avem cu Biserica Uniunii Sovietice, de care ne leagă „un trecut bogat de relații bisericești și fapte de credință“, asupra luptelor și suferințelor clerului nostru pentru idealurile de libertate și dreptate ale neamului, — își exprimă „încrederea“ că și în viitor Biserica va fi tot lângă popor, pentru a-l sprijini să-și rânduiască destinele pornite „spre făgașe noi“.

Constatări și aprecieri d-lui prof. Constantinescu—Iași nu pot decât să ne bucure. D-sa, — și împreună cu Dsa toate partidele politice, — poate să fie încredințat că nu Biserica ortodoxă se opune reformelor sociale și revendicărilor legitime ale poporului nostru. Dimpotrivă, mai mult decât oricare instituție, Biserica — prin preoții ei — a stat lângă popor, a plâns cu el și s'a bucurat cu el, și mai mult: a

ridicat de atâtea ori cuvântul pentru ocrotirea, luminarea și propășirea lui. Biserica binecuvintează orice acțiune sinceră, care are în vedere binele colectiv și care militează pentru înfăptuirea lui. Acesta e rostul și programul de totdeauna al Bisericii lui Hristos: să promoveze puterea binelui și să diminueze până la stingere puterea răului.

De altă parte, Biserica ortodoxă română nu este un așezământ latifundiar, ci dimpotrivă, o instituție săracă, de foarte multeori cerșitoare, care trăiește din subvenții destul de modeste din partea Statului și din colecte și danii din partea credincioșilor. „Dominanța“ Bisericii ortodoxe în Statul român este de ordin spiritual, nu material; are un caracter moral tocmai pentru că e „mama“ poporului român, povățuitoarea și mângâietoarea lui de totdeauna.

În consecință, dl prof. Constantinescu—Iași să fie încredințat că Biserica ortodoxă română a fost și este la datorie, și Dsa, dacă vrea binele material și progresul moral al poporului nostru, nu va face o faptă mai nobilă în poziția în care se află, decât să-și apere Biserica pentru a-și putea împlini și mai departe, rodnic, misiunea sacră în sânul poporului.

■ DL PROF. C. ANGELESCU, fostul ministru al Instrucției și actualul președinte al Academiei de Știință și de Medicină, a fost ales președinte al Ligii Culturale, în locul rămas vacant în urma asasinării regretatului profesor Nicolae Iorga.

■ NUMIRI. Dl general I. Boițeanu, ministrul culturii naționale, a dat următoarele delegații de secretari generali și directori:

Prof. univ. Miron Niculescu, secretar general la cultura națională; consilier d. Bratu, secretar general la educația extrașcolară; Popescu-Prahova, secretar general la culte; Em. Bucuța, administrator general la Casa Școalelor; prof. univ. Th. Ionescu, director al învățământului superior; prof. Octav Halunga, director al învățământului secundar; prof. Ilie Cristea, director al învățământului profesional și inspector Th. Neș, director al învățământului primar.

Nouii secretari generali și directori și-au luat posturile în primire, Sâmbătă în 7 Oct. c.

Școala de Duminică

43. Program pentru Duminică 22 Oct. 1944.

1. *Rugăciune*: Impărate ceresc...
2. *Cântare comună*: Mărire. Binecuvintează suflete al meu...
- 3—4. *Cetirea Evangheliei*: (Luca 8, 26—39) și *Apostolului zilei* (Efesenii 2, 7—10) cu tâlcuire.
5. *Cântare comună*: Ascultă Doamne... Priceasnă. (70. Cânt. rel. pag. 95).
6. *Cetire din V. T.*: Intoarcerea sicriului legii. (Cartea I. Regi c. 6).
7. *Povește morale*: Prieteni adevărați și cei mincinoși. (Cartea înțel. lui Is. Sir. c. 37).
8. *Intercalări*: (Poezii rel. etc.).
9. *Cântare comună*: Sfânt... e Domnul Savaot...
10. *Rugăciune*: Încă ne rugăm Ție... (Liturghier pg. 149).

*

(A se vedea „Instrucțiunile“ din Nr. 1 1943). A.